

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

663

MISINGI YA ELIMU

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2004

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A**, **B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A**, maswali **mawili (2)** kutoka sehemu **B** na swali **moja (1)** kutoka sehemu **C**.
3. Sehemu **A** ina alama 36, sehemu **B** ina alama 40 na sehemu **C** ina alama 24.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (alama 36)

1. Eleza maana ya tathmini ya mwongozo (formative assessment) na taja njia nne za kuitumia kufundisha kwa ufanisi.

Tathmini ya mwongozo ni mbinu ya kufuatilia maendeleo ya mwanafunzi wakati wa mchakato wa ujifunzaji ili kuboresha ufundishaji na ujifunzaji.

Njia za kutumia ni: kuandika maswali madogo mwishoni mwa somo, kufanya mazoezi ya vitendo, kutumia majibu ya haraka ya maswali ya mdomo, na kutoa maoni binafsi kwa kila mwanafunzi.

2. Taja na ufafanue aina nne za miundo ya mtaala zinazoweza kutumika katika shule ndogo za kisiwa.

Miundo ya kwanza ni mtaala wa mchanganyiko, unaunganisha masomo ya msingi na stadi za maisha.

Miundo ya pili ni mtaala wa vitendo, unaolenga ujuzi wa kazi au ufundi.

Miundo ya tatu ni mtaala wa kijumla, unaojumuisha somo zote kwa lengo la kuendeleza fikra na maadili ya mwanafunzi.

Miundo ya nne ni mtaala wa mradi, ambapo mwanafunzi hufanya mradi unaunganisha masomo mbalimbali na maendeleo ya ujuzi.

3. Eleza umuhimu wa kujumuisha maadili katika mtaala wa shule za msingi.

Kujumuisha maadili kunasaidia watoto kujenga tabia za heshima, uaminifu, na ushirikiano.

Kunasaidia pia kuendeleza utamaduni wa kuzingatia sheria na taratibu shuleni na jamii.

Aidha, maadili yanachangia kupunguza migogoro na kuboresha ushirikiano kati ya walimu na wanafunzi.

4. Toa sababu tatu za umuhimu wa ushirikiano kati ya shule na wazazi kulingana na tafiti za elimu.

Sababu ya kwanza ni kuongeza mahudhurio na motisha ya mwanafunzi shuleni.

Sababu ya pili ni kushirikiana katika kutatua matatizo ya kijamii na kisaikolojia yanayoathiri ujifunzaji.

Sababu ya tatu ni kuendeleza ushirikiano wa rasilimali, kama vile vifaa vya kufundishia au kusaidia miradi ya shule.

5. Eleza jinsi mabadiliko ya teknolojia yanavyotaka walimu kubadilika kitaalamu.

Walimu wanapaswa kujifunza mbinu mpya za kufundisha, kutumia vifaa vya kiteknolojia na kuendeleza stadi za uelewa wa kompyuta.

Hii inahakikisha walimu wanaboresha mawasiliano, kujifunza kwa vitendo, na kutoa elimu inayofaa kwa mahitaji ya kisasa.

6. Taja hatua nne za kupunguza mapungufu ya rasilimali za maabara katika shule za vijijini.

Hatua ya kwanza ni kushirikisha wazazi na jamii kupata vifaa.

Hatua ya pili ni kutumia mbadala za rasilimali zinazopatikana kijijini.

Hatua ya tatu ni kushirikiana na mashirika ya elimu au sekta binafsi kwa msaada wa vifaa.

Hatua ya nne ni kupanga ratiba ya matumizi ya maabara ili kila mwanafunzi awe na fursa ya kufundishwa.

SEHEMU B (alama 40)

7. (a) Tengeneza muhtasari wa tafiti tatu za uwanja (field studies) ambazo zinaweza kutumika kubaini matatizo ya ufundishaji katika shule za kisiwa, eleza mbinu za uchambuzi wa data kwa kila mojawapo.

Tafiti ya kwanza ni uchunguzi wa mahudhurio ya wanafunzi. Mbinu ya uchambuzi ni kuhesabu idadi ya wanafunzi waliopo kila siku na kubainisha mwelekeo wa mahudhurio.

Tafiti ya pili ni uchunguzi wa rasilimali shuleni. Mbinu ya uchambuzi ni kuorodhesha vifaa vilivyopo na kutathmini upungufu wake.

Tafiti ya tatu ni mahojiano na walimu na wazazi. Mbinu ya uchambuzi ni kubainisha sababu za changamoto kupitia uchambuzi wa maelezo na kulinganisha maoni.

(b) Jadili kwa undani jinsi vyombo vya thamani vya kijamii vinaweza kuathiri maamuzi ya mtaala.

Vyombo vya thamani vya kijamii, kama vile wazazi, viongozi wa kijiji na mashirika ya jamii, vinaweza kuathiri maamuzi kwa kutoa mitazamo yao kuhusu ni masomo gani yanayofaa, rasilimali zinazohitajika, na stadi za muhimu kwa maisha ya kijiji.

8. Changanua kwa undani athari za sera za kitaifa za elimu ambazo hazijazingatia tofauti za tamaduni, toa mifano ya matokeo hasi na mapendekezo ya marekebisho.

Athari hasi ni kupoteza tamaduni za asili, watoto kushindwa kuendana na mtaala, na kupungua motisha ya kujifunza.

Mfano: kutumia mtaala wa kitaifa wenye masomo ya teknolojia bila kuzingatia lugha ya kiasili.

Mapendekezo: kuingiza masomo yanayohusisha tamaduni na lugha za kiasili, na kuandaa mafunzo kwa walimu kuhusu utofauti wa kitamaduni.

9. Jadili mbinu nne za kuunda mtaala unaozingatia uwezo wa kuingia soko la ajira, kisha toa mfano wa shughuli kwa kila mbinu.

Mbinu ya kwanza ni kuzingatia ujuzi wa kiufundi. Mfano: mafunzo ya kazi ya shamba au ukaguzi wa mashine.

Mbinu ya pili ni kuingiza mbinu za ufundi za kisasa. Mfano: kutumia kompyuta kuandaa michoro au ripoti za mradi.

Mbinu ya tatu ni kuendeleza stadi za mawasiliano. Mfano: kufanya mahojiano ya kikundi au maonyesho ya kazi mbele ya wengine.

Mbinu ya nne ni kutoa mafunzo ya maadili kazini. Mfano: kujadili kanuni za usalama kazini kabla ya mazoezi.

10. Eleza njia nne za kuhakikisha ubora wa ufundishaji wakati wa uhaba wa walimu, toa mapendekezo ya utekelezaji.

Njia ya kwanza ni kuandaa ratiba ya pamoja ya walimu.

Njia ya pili ni kutumia walimu wa muda au wanafunzi wakubwa kama wasaidizi.

Njia ya tatu ni kuendeleza masomo ya mtandao au video kufundisha sehemu za darasa.

Njia ya nne ni kuhamasisha walimu kushiriki mafunzo ya kitaalamu ili kuongeza stadi na motisha.

SEHEMU C (alama 24)

11. Jadili kwa undani madhara na faida za mfumo wa elimu ya jadi katika kuendeleza tamaduni za kisiwa, toa mifano.

Faida ya kwanza ni kuhifadhi utamaduni wa asili, kama vile hadithi za kiasili na sherehe za kijamii.

Faida ya pili ni kuendeleza ujuzi wa jadi unaohusiana na maisha ya kijamii, mfano: ufundi wa samaki na kilimo cha asili.

Athari hasi ni kupoteza masomo ya kisasa, watoto kushindwa kuendana na teknolojia na soko la ajira.

Mfano wa mchanganyiko: kuingiza ufundi wa kisasa pamoja na hadithi za kiasili katika mtaala wa shule.

12. Eleza kanuni nne za uundaji wa mtaala wa kozi ya watu wazima, kisha toa mfano wa mpangilio wa somo linalolenga ufaulu wa kazi.

Kanuni ya kwanza ni kuzingatia mahitaji ya mwanafunzi. Mfano: kozi ya kilimo inayohusiana na masuala ya shamba la mwanafunzi.

Kanuni ya pili ni kutumia uzoefu wa wanafunzi. Mfano: kujaribu mbinu za kilimo zilizotumika na wanafunzi kushirikiana.

Kanuni ya tatu ni kuelekeza mafunzo kwa matokeo ya vitendo. Mfano: kufanya mradi wa kuzalisha mbegu na kupima ubora wake.

Kanuni ya nne ni kuingiza tathmini na maoni ya mwanafunzi. Mfano: kuhojiwana au kufanya tathmini ya kazi kwa kila hatua ya mradi.

13. Jadili kwa kina ni vigezo gani vinavyopaswa kuzingatiwa wakati wa kutayarisha walimu wa mafunzo ya vitendo.

Vigezo ni: sifa na uzoefu wa walimu, upatikanaji wa vifaa, muundo wa somo, uelewa wa mahitaji ya kazi, na mbinu za kufundisha zinazofaa.

Kila kigezo kinahakikisha walimu wanaweza kutoa mafunzo ya vitendo kwa ufanisi na kushirikisha wanafunzi kikamilifu.

14. Toa njia nne za kutathmini mahitaji ya mafunzo ya watu wazima katika jumuiya ndogo, kisha toa mfano wa kifupi cha matokeo yanayoweza kupatikana.

Njia ya kwanza ni mahojiano ya moja kwa moja. Matokeo: kubaini kwamba wakulima wanahitaji mafunzo ya mbinu za kilimo bora.

Njia ya pili ni kuandaa dodoso. Matokeo: kupata idadi ya watu wanaopendelea kozi za ujasiriamali.

Njia ya tatu ni uchunguzi wa kikundi (focus group). Matokeo: kuelewa changamoto za wanawake katika kupata elimu.

Njia ya nne ni uchambuzi wa takwimu za kijamii. Matokeo: kubaini maeneo yenye upungufu wa mafunzo ya ufundi.

15. Eleza jinsi mawakala wa elimu ya watu wazima wanaweza kushirikiana kwa ufanisi na sekta ya kibinafsi kutoa mafunzo ya kazi, toa hatua nne.

Hatua ya kwanza ni kupanga mikutano ya pamoja kati ya shule, sekta ya kibinafsi na jumuiya.

Hatua ya pili ni kubaini ujuzi unaohitajika na kuratibu kozi.

Hatua ya tatu ni kutoa vifaa au rasilimali pamoja kati ya shule na sekta.

Hatua ya nne ni kuunda mfumo wa tathmini ya pamoja ili kuhakikisha ufanisi wa mafunzo.

16. Jadili dhana ya elimu kama mchakato wa maisha yote kwa kutumia mifano miwili ya programu ambazo zinafaa kwa watu katika umri tofauti.

Mfano wa kwanza ni mafunzo ya ufundi kwa wakulima wazima, unaowawezesha kuongeza ujuzi na tija ya shamba.

Mfano wa pili ni shule za awali zinazotumia mbinu za Montessori, zinazoendeleza stadi na maadili kwa watoto wadogo.